
Bestaan er verschillende mogelijkheden van erfopvolging?

Er bestaan drie mogelijkheden van erfopvolging: de wettelijke, de testamentaire en de contractuele erfopvolging.

Wat omhelst de wettelijke erfopvolging?

Wanneer iemand sterft, wordt er door de wet bepaald wie nu uiteindelijk wat erft. Zowel de bezittingen als de schulden zullen overgaan naar de erfgenamen.

Noot. De overledene wordt ook dikwijls de ‘decujus’ genoemd. Deze term vindt zijn betekenis in de Latijnse benaming ‘de cuius successione agitur’, wat letterlijk betekent ‘over wiens nalatenschap men handelt’. Wanneer de overledene tijdens zijn leven echter bepaalde regelingen wil treffen om te verhelpen aan deze wettelijke, erfrechtelijke regels of om die naar zijn hand te zetten, dan moet hij zich vergewissen van het feit dat hij dit maar binnen beperkte grenzen kan. Hij zou dit kunnen doen d.m.v. een aantal technieken, zoals het organiseren van een schenking of de opmaak van een testament. Het is belangrijk om onmiddellijk te vermelden dat de wetgever het nodig heeft geacht om bepaalde erfgenamen hier gedeeltelijk tegen te beschermen. Bepaalde erfgenamen kunnen in principe immers niet onterfd worden. Zij worden dan ook de ‘reservataire erfgenamen’ genoemd.

Wie kan er erven?

Er zijn een aantal voorwaarden om te kunnen erven.

1. Men moet in leven zijn op het ogenblik waarop de erfenis openvalt.
LET OP! Ook een nog niet geboren, maar wel reeds verwekt kind kan een erfgenaam zijn, weliswaar op voorwaarde dat het naderhand levend geboren wordt. Het Burgerlijk Wetboek (art. 326) stelt dat de verwekking vermoed wordt zich te situeren tussen de 180ste en de 300ste dag voor de geboorte. Dit is weliswaar een vermoeden dat weerlegd kan worden.
2. Wie de nalatenschap verwerpt, erft niet. Meer nog, hij wordt zelfs geacht nooit erfgenaam geweest te zijn.
3. De erfgenaam mag niet onwaardig geweest zijn t.o.v. de erflater:
 - a. Hij mag zich niet schuldig gemaakt hebben aan moord of moordpoging op de erflater.
 - b. Hij mag de erflater niet lasterlijk beschuldigd hebben van een misdrijf waarop de doodstraf stond.
 - c. Hij mag de doodslag op de erflater niet verzwijgen.

Noot. Deze ‘onwaardige’ persoon verliest het erfrecht volledig, met als gevolg dat de nalatenschap verdeeld wordt alsof hij/zij niet bestaat. Dit heeft dan ook nefaste gevolgen voor zijn/haar kinderen, want die nemen zijn/haar (weliswaar onwaardige) plaats niet in.

Wat bedoelt men met het ‘openvallen’ van de nalatenschap?

De erfenis van iemand ‘valt open’ door het overlijden van de persoon in kwestie, dus niet door zijn afwezigheid. De erfenis valt open op de plaats waar de erflater zijn laatste wettige woonplaats had op de datum van het overlijden. Dit kan belangrijk zijn om te weten welke rechtbank er uiteindelijk bevoegd is.

Wat omhelst de nalatenschap zoal?

De nalatenschap is ruimer dan men meestal denkt, want ze bestaat uit alle goederen en rechten die de overledene bezat op de datum van het overlijden. Zoveel is duidelijk, maar ook de goederen waarover de overledene tijdens zijn leven ten kosteloze titel heeft beschikt, maken nog deel uit van de nalatenschap. In het vakjargon wordt dit ook weleens de ‘fictieve massa’ genoemd.

Het spreekt voor zich zelf dat bij het openvallen van de nalatenschap ook het huwelijksstelsel cruciaal is. Het is immers zo dat de vereffening van de huwelijks-gemeenschap de vereffening van de nalatenschap voorafgaat of anders gezegd: het huwelijksvermogensrecht primeert op het erfrecht (*zie hierboven*). Het huwe-lijksstelsel is dus van groot belang.

Wanneer er een huwelijkscontract met scheiding van goederen was, dan wordt de nalatenschap samengesteld uit de eigen goederen van de overledene.

Van de één of andere gemeenschap is er hier in principe immers geen sprake. Was er daarentegen geen huwelijkscontract, dan bestaat de nalatenschap ener-zijds uit de helft van de gemeenschap (de overlevende is immers ook voor de helft eigenaar) en anderzijds uit de zogenaamde eigen goederen van de overledene. *In het tweede deel komen we hierop uitgebreid terug.*

Wat gebeurt er wanneer beide huwelijkspartners bv. omkomen tijdens een verkeersongeval? Hoe verloopt de vererving dan?

Of stel u de volgende situatie voor: een koppel (man en vrouw) gaat samen op reis met het vliegtuig. Het vliegtuig komt in de problemen en stort uiteindelijk

neer. Hoe zal de nalatenschap dan verdeeld worden? Het koppel erft immers van elkaar, maar erft de man dan eerst van de vrouw of omgekeerd? Het behoeft weinig commentaar dat dit in sommige gevallen zeer belangrijke gevolgen kan hebben voor de overblijvende erfgenamen. Ook hier komt het Burgerlijk Wetboek ons tegemoet. Dit stelt immers dat indien er niet bepaald kan worden wie er eerst gestorven is, er verondersteld wordt dat beide personen gelijktijdig overleden zijn, tenzij er alsnog aangetoond kan worden wie er eerst gestorven is.

Moet u de nalatenschap aanvaarden?

Niemand kan gedwongen worden om erfgenaam te zijn. Een erfgenaam heeft dan ook drie mogelijkheden:

Hij aanvaardt de nalatenschap (zuiver)

Dit kan uitdrukkelijk of stilzwijgend zijn. Met 'uitdrukkelijk' bedoelen we dat de aanvaarding vastgelegd werd in een geschrift (bv. de aangifte van de nalatenschap). Een 'stilzwijgende' aanvaarding daarentegen heeft plaats wanneer er een handeling verricht wordt die enkel een erfgenaam kan doen (bv. hij verkoopt een deel van de inboedel).

Noot. Wie de nalatenschap stilzwijgend aanvaard heeft door een aantal zaken te vervreemden, kan de nalatenschap nadien ook niet meer verwerpen. Mocht hij zover gaan dat hij een aantal zaken verborgen houdt of vervreemdt, dan kan hij zelfs geen enkele aanspraak meer maken op deze zaken (zelfs niet op zijn wettelijke deel)!

Het gevolg van de zuivere aanvaarding is dat hij ook gehouden zal zijn tot alle schulden en lasten van de nalatenschap. Wie hoopt zijn schuldeisers te snel af te zijn door de nalatenschap te verwerpen, vergist zich. De schuldeisers kunnen immers zijn plaats innemen.

Hij aanvaardt de nalatenschap onder het voorrecht van boedelbeschrijving

Hierdoor zal de erfgenaam enkel gehouden kunnen worden tot de betaling van de schulden tot maximaal de waarde van de geërfde goederen en niets meer. Deze techniek is m.a.w. aangewezen wanneer men niet zeker is of de bezittingen de schulden zullen overtreffen of niet.

Wel moet er hier aan een aantal formaliteiten voldaan zijn. Er moet een aangifte gedaan worden op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg (daar waar de nalatenschap opengevallen is). Ook zal er een inventaris (een notariële akte) opgemaakt moeten worden van de goederen van de nalatenschap. Uiteindelijk heeft de erfgenaam drie maanden de tijd om de inventaris te laten opmaken. Vanaf het verstrijken van deze drie maanden heeft de erfgenaam maximaal veertig dagen de tijd om de nalatenschap te aanvaarden of te verwerpen.

Hij verwerpt de nalatenschap

Dit gebeurt door een verklaring af te leggen (al dan niet via een derde met een volmacht) op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de erfenis is opengevallen. Het gevolg van de verwerping is dat hij elk recht verliest op de nalatenschap. Zijn deel zal dan toekomen aan de andere erfgenamen.

Kan het verwerpen van de nalatenschap geen belastingvoordeel opleveren?

Zoals hierboven reeds kort vermeld werd, kan de verwerping van een nalatenschap geen vermindering betekenen voor de successierechten (art. 68 W. Succ.).

VOORBEELD 1

X sterft en laat een zus na, die de nalatenschap echter verwerpt. Hierdoor erven de beide ouders van X. De ouders zullen echter toch de successierechten moeten betalen die door de zus betaald moesten worden, mocht ze aanvaard hebben. Dit kan dus een verschil geven.

VOORBEELD 2

De nalatenschap bedraagt € 200.000 aan spaargeld.
De zus erft € 100.000 aan effecten en ook de ouders.

Successierechten:

Zus: € 36.250;

Ouders: € 6.000;

In totaal: € 42.250;

En niet door de ouders: € 15.000.

Het verwerpen van een nalatenschap komt meestal doordat de schulden de bezittingen zullen overtreffen. Wanneer iemand de nalatenschap van een ouder verwerpt, heeft dit nog niet tot gevolg dat hierdoor zijn kinderen de schulden zullen moeten betalen. Door de verwerping gaat de nalatenschap immers over op de andere erfgenamen, tenzij dit de kinderen zijn, maar geen nood: wanneer ook zij verwerpen, is er geen probleem meer.

Zowel een aanvaarding onder het voorrecht van boedelbeschrijving als een verwerping moet gebeuren door een verklaring neer te leggen bij de griffie van de rechtbank van het arrondissement waar de erfenis opengevallen is. Dit kan ook d.m.v. een volmacht. *Verderop in dit boek zullen we terugkomen op een aantal van deze principes.*

Wie erft wat?

Voor we hierop een antwoord kunnen geven, moet er eerst een opdeling gemaakt worden tussen de erfgenamen. Ons wettelijke erfrecht heeft ook hier weinig aan het toeval overgelaten. Die personen worden immers nauwgezet gedefinieerd.

De familie van de overledene zijn de afstammelingen, de ascendenten, de bevoorrechte zijverwanten en uiteindelijk de gewone zijverwanten. Deze opdeling gebeurt via ordes en binnen elke orde volgens graad. De langstlevende echtgeno(o)t(e) mogen we in deze optiek natuurlijk ook niet vergeten.

Het is belangrijk om onmiddellijk te vermelden dat samenwonenden die een verklaring afgelegd hebben bij de ambtenaar van de burgerlijke stand of die zelfs een wettelijk samenlevingscontract aangegaan zijn wettelijk gezien niet alles van elkaar erven. Verder worden samenwonenden in Vlaanderen onder bepaalde voorwaarden fiscaal gezien gelijk behandeld, maar civielrechtelijk erven ze niet automatisch van elkaar (met uitzondering van de gezinswoning). Technieken zoals een testament opstellen, een beding van aanwas, ... zullen dan nog steeds aan de orde zijn, wil men hieraan verhelpen.

Het wettelijke erfrecht is onbeperkt in rechte lijn. Het is wel beperkt tot de vierde graad in zijlijn (uitgezonderd in geval van plaatsvervulling).

Wat bedoelt men met ordes, graden en lijnen?

De orde is een groep van erfgenamen die alle andere erfgenamen uitsluiten of die uitgesloten worden door een andere groep van erfgenamen. Binnen elke orde speelt de graad een rol.

Er zijn vier orden:

- *De eerste orde*: dit zijn de descendenten (de afstammelingen: de kinderen, de kleinkinderen, de achterkleinkinderen, ...).
- *De tweede orde*: dit zijn de bevoorrechte zijverwanten (de broers en de zussen en/of hun afstammelingen) samen met de bevoorrechte ascendenten (de ouders als er broers of zussen zijn).
- *De derde orde*: dit zijn de (gewone) ascendenten (de ouders, de grootouders, ...) wanneer er geen bevoorrechte zijverwanten zijn.
- *De vierde orde*: dit zijn de gewone zijverwanten (de ooms, de tantes, de neven, de nichten, ...).

Binnen elke orde is de graad van belang. De graad is niet meer dan de afstand tussen de overledene en de erfgenaam.